

J O H A N N E S J Ö R G E N S E N

OBRAZY

ŘÍMSKÝCH SVĚTCŮ

Přeložil

František Dohnal

Příloha

JAN TENORA

Napsal

Emanuel Masák

BRNO 1938

**NÁKLADEM DĚDICTVÍ SV. CYRILA A METODĚJE
V BRNĚ. — TISKEM OBČANSKÉ TISKÁRNY V BRNĚ**

J. M. JAN TENORA,
ČESTNÝ KANOVNÍK KOLEGIÁTNÍ KAPITULY U SV. VÁCLAVA V MIKULOVĚ.

JAN TENORA

Napsal

EMANUEL MASÁK

Brno 1938

Nákladem Dědictví sv. Cyrila a Metoděje. Tiskem Občanské
tiskárny v Brně

NA STUDIÍCH V BRNĚ.

Zevnější životní osudy Jana Tenory jsou velmi prosté. Narodil se v jubilejním cyrilometodějském roce — dne 7. února 1863 v Kunštátě jako nejstarší ze známé a zasloužilé trojice bratří-kněží.¹⁾ Kromě nich byli ještě dva bratři a sestra. Otec, vážený měšťan a majitel menší rolnické usedlosti, poslal záhy nadaného hochu na první brněnské české gymnasium, nedávno teprve (1867) založené. Přijetí do biskupského chlapeckého semináře naznačovalo již směr jeho životního povolání.

Na vnímavou a zvláště pro dějepis od malička zaujatou mysl mladistvého studenta působilo několik výborných učitelů tohoto záhy vynikajícího ústavu. Byl to zvláště profesor dějepisu a pozdější první český školdozorce na Moravě, vynikající historik a redaktor „Časopisu Matice mor.“, **V á c l a v R o y t**, který pobízel Jana Tenoru již na gymnasiu k dalšímu samostatnému studiu zejména domácích dějin. A vedle něho přímý žák Sušilův básník **V l a d i m í r Š t a s t n ý**, který začal vydávati svůj poučně-zábavný čtrnáctideník „Obzor“ v době, kdy kvintán Jan Tenora proje-

¹⁾ Msgre Adolf Tenora, kapit. děkan v Brně, narozen 31. května 1865, a Richard Tenora, arcikněz v Náměšti nad Oslavou, nar. 25. června 1872.

voval již své první zájmy literární a po několika málo letech stal se i spolupracovníkem tohoto prvního vysloveně katolického literárního časopisu. Zároveň s nimi mladé duše studentů nadšeným idealismem plnil a k literární i vědecké práci povzbuzoval slavný dialektolog a národopisec František Bartoš.

Po maturitě r. 1881 zvolil si za své povolání stav kněžský a vstoupil do brněnského alumnátu.

PRVOTINY VĚDECKÉ PRÁCE.

V brněnském alumnátě, kde se již od třicátých let udržoval čilý národní ruch, oživovaný stále ještě duchem Sušilovým a uvědomělou činností jeho žáků — mezi nimi byl také profesor dogmatiky dr. Jos. Pospíšil — bylo v oněch letech zvláště rušno: blížilo se výročí smrti sv. Metoděje, jež znovu probudilo zájem o myšlenku cyrilometodějskou. A podnikavý, nad své druhy věkem i zkušeností vyspělý bohoslovec Alois Hlavinka pojal brzy plán oslaviti velké jubileum vydáním slavnostního almanachu „Růže Sušilova“.

Tak přišel osmnáctiletý Jan Tenora do ovzduší, jež plně odpovídalo jeho literárním a zvláště historickým zájmům. Jeho spolužák z gymnasia i z bohosloví Ignát Zháněl svědčí, že ho vídali, jak po všechny volné chvíle činil si výpisky z „Codex diplomaticus“ a z jiných historických pramenů. A výsledky svých studií začal brzy také uveřejňovati v časopisech.

Nejbližším ovšem byl mu domácí bohoslovecký

list „Museum“, v němž jako bohoslovec II. ročníku (1883) otiskl pojednání o víře v neobyčejné úkazy a zjevy přírodní. Ale brzy potom přinesl brněnský časopis „Zora“ (1883) první Tenorovu studii, která již určitěji naznačovala, jakým směrem bude se bráti další literární činnost mladého badatele: pojednává o vpádech uherských na Moravu.

Pilnému bohoslovcovi záhy však nestačí skromné brněnské časopisy a uchyluje se se svými pracemi i do vážných listů pražských. Tak již po roce ve „Zlaté Praze“ (1884) vyličuje vpád Turků na Moravu r. 1605 a skoro současně ve vědeckém Rezkově „Sborníku historickém“ (1884) vypisuje dle původních pramenů osudy šlechtické rodiny kunštátsko-lysické, poroce pak tamtéž píše o „Hynku Suchém Čertu“ (1885), o „Listu o Mikulášencích na Moravě z r. 1597“ (1885) a o šlechtické linii kunštátsko-stařechovské (1886), když již dříve v brněnském „Obzoru“ (1884) věnoval stať kunštátskému faráři Josefu Vieřbovskému, vlastenec-kému kunštátskému kaplanu Jos. Janu Sankotovi (1885) a zakladateli žďárského kláštera Bočkovi (1885).

Souběžně s těmito samostatnými badatelskými pracemi šly literární práce, k nimž mladého, národně uvědomělého bohoslovce podněcoval oživený cyrilometodějský ruch v brněnském alumnátě. Z přípravných studií otázky cyrilometodějské vzešla tři pojednání, jež otiskl v pražském „Blahověstu“: O církevní klatbě u Řeků (1884), o svatém týdnu a postu v církvi řecké (1885) a o působení sv. Metoděje v Polsce (1885).

A celý tento jubilejní rok 1885 je bohatě vyplněn Tenorovými studii cyrilometodějskými. Tak bohoslovecký almanach „Růže Sušilova“ přináší jeho stať „Primát a slovanští apoštolové sv. Cyrill a Method“ — stať, u které kritik „Hlídka literární“ vyzdvihuje hlavně věcný a vpravdě historický způsob podání a praví: „Práce sama jest na všestranném studiu pramenů založena a přední okrasou knihy.“¹⁾ Současně otiskla táž „Hlídka literární“ dva články Tenorovy: „Význam ideje Cyrilometodějské v dobách novějších“ a „Co se u nás koná a konati má pro ideu Cyrillometodějskou“, poličská „Jitřenka“ pak obecnější výklad „Svatí Cyrill a Method, apoštolové slovanští“.

O mravenčí opravdu pili sotva dvaadvacetiletého bohoslovce, jenž při tak bohaté literární činnosti nijak nezanedbával svých stavovských povinností, svědčí zajisté, že v témže r. 1885 otiskuje v pražské „Vlasti“ článek „Svatý Vintíř a kníže Břetislav“ a ve vědeckém „Časopise Českého musea“ velmi pracně jistě sebrané „Dodatky a opravy k biografii starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii“ — doplňuje tu mnohá životopisná i bibliografická data zvláště moravských jesuitů a kněží z období, které ho nejvíce upoutalo: z doby katolické reformace na Moravě.

Při tom všem připravoval ještě do tisku svůj první samostatný spis, jenž byl výsledkem jeho pilných místopisných a rodopisných studií v letech bohosloveckých. Věnoval jej svému milému rodišti: „D ě j i n y m ě s t e č k a K u n š t á t u“ (Brno 1885).

¹⁾ „Hlídka literární“ 1885, 104.

KNĚŽSKÁ ŽIVOTNÍ DRÁHA.

Téhož jubilejního roku, kdy vyšel tento spis, přijal Jan Tenora dne 26. července kněžské svěcení od biskupa dra Fr. Bauera a ustanoven kaplanem ve svém rodném kraji v Doubravici nad Svitavou u faráře Jana Soukopa, básníka cyrilometodějského, nadšeného opěvovatele Velehradu, autora velebné mešní písně Ejhle, oltář Hospodinův září . . . Ideální farář utvrdil mladistvého kaplana v úmyslu věnovati volný čas studiu zvláště moravských dějin, kde se otevíralo široké pole neprozkoumaných dosud období.

S jakou úctou a láskou pohlížel Jan Tenora ke svému prvnímu faráři, ukázal tím, že k jeho šedesátinám napsal výstižný životopis do „Zlaté Prahy“ (1886) a ještě po letech obhájil jeho památku, nešetrně dotčenou Mil. Hýskem.¹⁾

Po roce již byl přeložen na západní Moravu, kde byl kaplanem a později i administrátorem v Želetavě a v Kostelním Vydří. Poznal i jižní Moravu za svého působení ve Znojmě a v Hevlíně, aby pak na čas přešel zase do rodného kraje v Sulíkově. Po tak častém stěhování, jistě velmi málo příznivém literární práci, stal se r. 1891 farářem malé horské farnosti Růžené u Třeště a po čtyřech letech v přístupnějších Chvalkovicích u Bučovic. Tam působil skoro 30 let. Jeho horlivá činnost v duchovní správě byla uznána také církevními úřady: byl jmenován auditorem i radou biskupské konsistoře a konečně čestným kanovníkem kolegiální kapituly u sv. Václava v Mikulově. Obec

¹⁾ Na obranu Jana Soukopa. „Čas. Mat. mor.“ 1910, 196.

Chvalkovice zvolila jej svým čestným občanem.

Dne 1. srpna 1924 odešel na odpočinek a žil pak po 12 let u svého mladšího bratra, kapitulního děkana a preláta Msgra Adolfa Tenory v Brně. Přesto, že byl občas trápen chorobou, věnoval se tu znovu pilné literární činnosti, aby tak dovršil velké dílo, jež si vzal od bohosloveckých let za svůj životní úkol a od něhož nedovedly ho odvésti ani obtíže vznikající vědeckému pracovníku na odlehlých venkovských farách.

STUDIE HISTORICKY MÍSTOPISNÉ, RODO- PISNÉ A SOCIÁLNĚ-HOSPODÁŘSKÉ.

Prvním samostatným spisem Tenorovým, vydaným právě na rozhraní bohosloveckých a kněžských let, byly zmíněné již „Dějiny města Ka Kunštátu“ (Brno 1885). Pracoval o tomto svém skromném díle nejen s láskou k rodišti, ale i se znalostí všech tehdy přístupných původních pramenů. Časem při pilném studiu a později i recensování dějepisných spisů rostla ovšem jeho znalost pomocných historických věd, zdokonaľovaly se jeho badatelské metody a rozšiřoval se také obor jeho vědeckých zájmů.

Tak od dějin rodného města, k nimž ještě po 10 letech podal příspěvek článkem o mladých letech pana Jiřího z Kunštátu a z Poděbrad („Čas. Čes. musea“ 1895), třebaš působil právě jako kněz na druhém konci diecése, přešel k historicky místopisným studiím celého okresu kunštátského i sousedního okresu bystrického. Jejich ovocem byla

delší stať o zaniklých osadách na těchto dvou okresech v „Časopise Matice moravské“ (1895) a zvláště dva samostatné spisy vydané ve Vlastivědě Moravské: „K u n š t á t s k ý o k r e s (1903) a B y s t ř i c k ý o k r e s“ (1907).

Při těchto místopisných studiích podařilo se mu shromáždit hojně původní prameny k dějinám Bystřice. Zpracoval je opět důkladně v obsáhlé monografii, již otiskoval po tři roky v brněnské „Hlídce“ (1907—1909) a vydal pak i v samostatném otisku: „Z p a m ě t í m ě s t a B y s t ř i c e n a d P e r n š t ý n e m“ (1909), jakož i v menších pojednáních v Praskově „Selském archivu“: „Pusté domy v Bystřici nad Pernštýnem“ (1909) a „Zaniklá osada Komárov“ (1909).

Po Bystřici zaujaly Tenoru zajímavé osudy kláštera v blízkém Žďáře, o jehož zakladateli Bočkovi psal již jako bohoslovec; jeho dočasný zánik nedlouho před Bílou horou vypsál podrobně v delší studii uveřejňované opět v „Hlídce“ (1911 až 1912) a vydané pak i v otisku „P r v n í z á n i k c i s t e r c i e n s k é h o k l á š t e r a v e Ž ě ř e r. 1614“ (1912).

Vedle kláštera žďárského zajímal se o dva premonstrátské kláštery: v Z á b r d o v i c í c h a v L o u c e u Znojma. Prvnímu věnoval pojednání „Resignace opata zábrdovského Šimona Farbaše r. 1610“ („Hlídka“ 1918) a „Opati v Zábrdovicích XVII. století“ („Hlídka“ 1935), dějiny a památky kostela popsal pak stručně ve spisku „Zábrdovice. Vzpomínka na klášter a průvodce kostelem“ (Brno 1935). Z dějin druhého kláštera vylíčil vý-

znamnou epizodu „Resignace opata louckého Zikmunda Kohela r. 1614“ („Hlídka“ 1923).

Z jiných měst našel původní prameny ke studii o hospodářském stavu panství s l a v k o v s k é h o r. 1631 („Čas. Mat. mor.“ 1911), ze šlechtických rodů pak zaujal ho ještě slavný rod Ž e r o t í n ů : přehled o něm podal po smrti posledního potomka („Hlídka“ 1935), když již před 30 lety z jeho minulosti řešil historickou otázku, kdy napsal Karel ze Žerotína svou Apologii („Hlídka“ 1905).

Největším středem Tenorova badatelského zájmu v oboru historického místopisu stalo se však město B r n o a v něm hlavně P e t r o v. Teprve na sklonku života, po příchodu „na odpočinek“ do Brna, dostalo se mu v hojné míře toho, co mu dříve tak chybělo: nejen více času a klidu k vědecké práci, ale také snadného přístupu k neprobadaným dosud historickým pramenům.

Byl to na prvním místě bohatý a dosud neurovnaný archiv brněnské kapituly. Jan Tenora, bydlící nyní, jak již zmíněno, u svého bratra, kapitulního děkana, dal se brzy s novou chutí a s dávnou svou mravenčí pílí do obtížné práce: uspořádal archiv a soustředil pak svůj vědecký zájem na dějiny Petrova a nejbližšího okolí, hlavně však na osudy katedrálního chrámu a kapitulního statku.

Výsledky těchto svých nových brněnských studií začal brzy otiskovati hlavně v „Hlídce“. Otázky petrovského proboštství, kapituly a menší svatyně dotýkají se články: „Presentační právo abatyšů tišnovských na proboštství u sv. Petra v Brně“ (1925), „Visitace kapituly brněnské roku

1706“ (1927) a „Svatyně sv. Barbory v Brně na Petrově“ (1928). V „Časopise pro dějiny venkova“ uveřejnil: „Seznam škod kapituly brněnské po dvojím obležení od Švédů“ (1926), „Stará a nová robota na statku kapituly brněnské“ (1932) a j. V „Čas. Mat. mor.“ (1933) „Prebenda kapituly brněnské v Přibyslavicích“.

Svým badáním dospěl k názoru důležitému i pro nejstarší dějiny města Brna: že totiž počátek Brna tvořila osada vzniklá kolem nejstaršího brněnského hradu („burgus brunensis“), jímž byl právě Petrov. Tento názor, jenž vzbudil přirozeně zájem i námitky jiných historiků, odůvodnil ve stati „K dějinám Brna v nejstarší době“ („Hlídka“ 1928). Zvláštní článek věnoval pak jedné z nejstarších ulic onoho původního Brna, zvané „Hartlůvka“ („Hlídka“ 1929), jakož i zajímavým osudům památné „Kaple sv. Cyrilla a Methoděje v Brně“ („Hlídka“ 1932).

Zatím však připravil již Jan Tenora do tisku svůj monumentální a opravdu reprezentační spis „K a t h e d r á l n í k o s t e l s v. P e t r a a P a v l a v B r n ě“ (1930). Vydal jej vlastním nákladem, jistě nemalým, v nádherné výpravě s četnými původními obrazy na křídovém papíře. Přináší tu mnoho nových dat nejen k dějinám chrámové stavby, ale i celé vnitřní úpravy, pokud je mohl spolehlivě zjistit z archivních pramenů, hojnějších teprve od r. 1643.

Mnohem více materiálu, většinou úplně neznámého a pro hospodářské, sociální i kulturní dějiny moravské velmi závažného, našel Jan Tenora při sledování osudů kapitulního statku. Zpracoval jej

ve svém nejobsáhlejším dvousvazkovém díle, vydaném opět vlastním nákladem, *S t a t e k s v. P e t r a v B r n ě* (Brno 1934, 1937). Je to dílo v naší literatuře dosud jedinečné, jak uznala odborná kritika. Sleduje podrobně a dokumentárně vývoj, rozkvět i úpadek církevního velkostatku, k němuž náležela celá řada vesnic brněnského kraje, a při tom vyličuje zajímavě hospodářské a životní poměry poddaných, jejich vztahy k duchovní vrchnosti, vzrůst nedůvěry i touhy po osvobození, jehož dosáhli r. 1848. Autor počíná si i zde nejvýš svědomitě, pravdivě a nestranně, nezamlčuje ani stínů a chyb obou stran. Odborníci naleznou tu množství nových poznatků a dokladů k dějinám oné doby, ale každý vážný čtenář utvoří si názorný obraz života dnes tak vzdáleného, často tvrdého a po mnohé stránce poučného.

Vydání II. dílu se již autor nedočkal: vyšel rok po jeho smrti pietní péčí obou bratří-kněží. Nemohl již také zpracovati hojný materiál, který se mu nahromadil při studiu dějin kapitulního statku: mínil z něho vytvořiti dějiny kanovnických domů na Petrově a celé Petrské čtvrti. Byl by to jistě cenný příspěvek k dějinám města Brna, jak svědčí zmíněné již ukázky těchto studií v „Hlídce“.

Kromě toho v posledních letech uveřejňoval ze svých archivních pramenů mnoho drobných pojednání o zajímavých kapitolách z dějin Brna a blízkého okolí v brněnských „Moravských novinách“, větší pak články v „Časopise společnosti přátel starožitností čs. v Praze“, v „Časopise pro dějiny venkova“, v revui „Od Horácka k Podují“ a „Věstníku Čsl. zemědělského musea“, tak jako

již dříve přispíval v tomto směru také do *Zíbrtova „Českého lidu“*. Úplná bibliografie těchto prací přesahuje ovšem účel i stanovený rozsah našeho skromného přehledu.¹⁾ Aspoň částečně náleží do tohoto okruhu prací z minulosti Brna také jubilejní spisek *„Padesát let Cyrillo-Methodějské záložny v Brně“* (1932).

STUDIE Z MORAVSKÝCH CÍRKEVNÍCH DĚJIN XVII. VĚKU.

Již z dosud uvedených spisů je patrné, že se Jan Tenora, třebaš vycházel z jednotlivých míst, nevěnoval pouhému místopisu: lokální dějiny snažil se zasaditi do rámce celkových dějin a z místních archivních pramenů vynášel dokumenty, jež osvětlují ráz celé doby a přispívají k lepšímu poznání kulturních, sociálních a zvláště náboženských poměrů.

Vedle měst nebo jednotlivých míst staly se brzy takovým středem jeho vědeckého badání také význačné osobnosti. V prvních desetiletích XVII. věku, jež si jako učenec nejvíce oblíbil, byly to zvláště tři kněžské postavy: brněnský jezuita P. Martin Středa, proslulý kardinál Dietrichštejn a částečně i bl. Jan Sarkander.

Prvnímu věnoval hned svůj třetí²⁾ samostatný spis *„Život sluhy Božího P. Martina Středy z Tovaryšstva Ježíšova,“* vy-

¹⁾ Chronologický soupis aspoň větších článků a spisů je připojen k II. dílu *„Statku sv. Petra“*.

²⁾ Druhým spisem byl otisk pojednání uveřejněného původně v brněnském časopise *„Dělník“*: *„Války husitské a zkáza vlasti naší Čech a Moravy“* (1894).

daný nákladem Dědictví sv. Cyr. a Met. v Brně jako podíl na r. 1898. Zevnější pohnutkou bylo 250. výročí slavného „ochránce Brna“, o jehož blahořečení se již dříve usilovalo. Autor, jenž ke stejnému výročí osvobození Brna z obležení švédského otiskl v „Obzoru“ (1895) článek „Švédové před Brnem roku 1645“, sleduje v objemné knize (658 stran) ovšem i vývoj vnitřního života svět-cova, ale při tom podává také podrobný obraz veřejných a náboženských poměrů na Moravě a zejména v Brně za války třicetileté.

Při studiu materiálu tohoto důležitého období moravských dějin i doby předcházející setkával se Tenora ovšem velmi často s postavou proslulého kardinála a státníka, na čas i zemského hejtmána moravského Františka Dietrichštejna (1570 až 1636). Na základě nových pramenů, jež si nashromáždil z archivu mikulovského, kroměřížského i vídeňského, probadal pak nejdůkladněji v naší literatuře jeho život i různé problémy jeho velkorysé činnosti. Výsledky svých studií otiskoval po léta většinou v „Hlídce“ (1903—1917), pak v „Časopise Matice mor.“ (1909). Hlavní z nich vydal také v samostatných, někdy i rozšířených otiscích: „František kardinál Dietrichštejn“ (1906), „Apologie kardinála Dietrichštejna z r. 1619 (1909) a „Účast kardinála Dietrichštejna za bojů mezi arciknížetem Matyášem a Rudolfem II. roku 1608 (1917).¹⁾

¹⁾ Je zajímavé, že oba poslední r. 1936 uveřejněné články týkají se opět Dietrichštejna: v „Hlídce“ psal o kardinálu Dietrichštejnovi a Karlu Žerotínovi, v „Čas. katol. duch.“ o rodném domu kardinála Dietrichštejna.

Vedle této vůdčí osobnosti projednal v různých časopiseckých člancích i některé jiné otázky vztahující se k oné době. Tak zvláště katolické reformaci a jezuitským misiím na Moravě v letech 1558—1653 věnoval cennou studii v „Hlídce“ (1905), tamtéž vylíčil zajímavý detail „Pokus odezdání kláštera Všech svatých v Olomouci jesuitům“ (1929), o poměrech na Moravě r. 1607 psal v „Časopise Čes. musea“ (1906), vývoj církevního zřízení na Moravě od r. 1600 ukázal na osudech arcijáhenství znojemského („Hlídka“ 1929), o francouzských relacích o českém povstání referoval ve „Sborníku hist. kroužku družstva Vlast“ (1925), z doby pobělohorské pak objasnil otázky: „Dobré zdání rad císařských pro Čechy a Moravu po bitvě bělohorské“ („Hlídka“ 1916), „Soud nad účastníky povstání v Praze r. 1621“ („Hlídka“ 1921). Důležitý materiál k poznání poněkud pozdější doby pobělohorské otiskl v článku „Soupis majetku duchovenstva na Moravě r. 1683“ („Hlídka“ 1925), zajímavé doklady o moravském školství koncem 18. stol. podal v „Hlídce“ 1929.

Tyto podrobné studie uzpůsobily jistě nejlépe Jana Tenoru k jeho velikému historickému dílu, jež sám stavěl nejvýše ze svých prací: je to první část jubilejního spisu *B l a h o s l a v e n ý J a n S a r k a n d e r* (Olomouc 1920), nadepsaná „Doba zápasů politických a náboženských od r. 1600 do r. 1620“. Životu světcovu, jež ve druhé části vypsal dr. Josef Foltynovský, dal Tenora důkladný historický podklad, obsáhlejší než je životopis sám. Opíraje se opět všude o přesné studium původních pramenů, vylučuje přehledně

sílu a stav náboženských stran moravských na konci XVI. století, pak vítězný postup katolické restaurace od r. 1608, období stranických bojů, obranných snah katolíků i vítězství protestantů po pražském povstání. V žádném jiném spise nebyla dosud vylíčena tato důležitá doba tak obsáhle, podrobně a zároveň objektivně. Že to nebyl jen spis příležitostný a že Tenora již po léta zabýval se také životem světcovým, svědčí jeho článek „K životopisu bl. Jana Sarkandra“ („Hlídka“ 1910).

VĚDECKÝ VÝZNAM LITERÁRNÍHO DÍLA TENOROVA

plně zhodnotiti může ovšem jen odborník. Náš stručný přehled ukazuje aspoň v hlavních rysech především jeho velký rozsah: nalezneme v něm vedle studií místopisných, rodopisných a církevně-historických i práce životopisné, knihopisné, chronologické, literárně, politicky a hospodářsky-historické, paleografické i věrné přetisky starých archivních dokumentů.

A souběžně s touto činností šla ještě obsáhlá činnost kritická, jež tu ovšem nemohla býti zachycena. Již od r. 1886 začal Tenora psáti v „Hlídce literární“ posudky spisů z těch oborů, jež mu byly nejbližší, a pokračoval v tom ještě dlouho i v „Hlídce“. Jeho recenze nejsou jen povrchními, diletantskými referáty, nýbrž věcnými úvahami, v nichž autor dobře zasvěcený do předmětu posuzovaných knih znalecky je zkoumá a

objektivně oceňuje skutečné hodnoty i nedostatky.

Již tento velký rozsah samostatné i kritické práce svědčí jistě o nesmírné píl i, s jakou kněz, působící většinu svého života na venkovských farách, vzdálených od středisk vědeckého studia, pracně shledával původní prameny v domácích i cizích archivech a sám si je opisoval nebo dával je opisovati¹⁾ na svůj náklad. Již z toho, že v posledních 12 letech, kdy se tyto poměry tak příznivě změnily, napsal nejvíce svých studií, můžeme souditi, co by byl vykonal, kdyby se byl mohl cele věnovati své zamilované vědě.

Ano, opravdová láska k historické vědě, která se snaží odhaliti pravou podobu minulých věků a vystopovati i pochopiti příčiny jednotlivých dějů i osobností, byla jistě nejhlubší pohnutkou veškeré jeho literární práce a největší pobídkou jeho píle: nepsal pro hmotný užitek ani pro světskou slávu, o niž ve své skromnosti nikdy nestál. Dostalo se mu sice ve vědeckém světě jakéhosi uznání tím, že byl po léta členem Historické komise při Matici moravské, také jmenování čestným kanovníkem bylo jakousi poctou se strany mikulovské kapituly za práce v mikulovském archivu, ale jinak zvláště oficielní pražská věda historická viděla v něm dlouho jen negraduovaného venkovského faráře a diletanta.

Tato čistá láska k historické pravdě, vyrůstající již z Tenorovy přímé povahy, jež ne-

¹⁾ Jan Tenora sám vděčně vzpomínal vzácné pomoci svého spolužáka, sídelního kanovníka v Mikulově Otmara Karlického, který mu obětavě opsal mnoho listin.

dbala lidských ohledů, vtiskovala však také ráz celému způsobu jeho literární práce. Jako poctivý katolický vědec byl přesvědčen, že i v dějinách jediné pravda, třeba někdy bolí, jest nejlepší obranou církve proti přehnaným obviněním, bludům a lžím. Zvolil si za hlavní úsek svého vědeckého zkoumání právě dobu největších náboženských a stranických zápasů, ale i zde sebraný materiál zpracoval přesně a svědomitě, ničeho nezamlčoval, posuzuje střízlivě a spravedlivě všechny strany.

Přiznal to již o první Tenorově knize z tohoto období („P. Martin Středa“) význačný moravský historik dr. Fr. Kameníček: chválí, že spisovatel vystihl velmi dobře náboženské boje na Moravě a v Čechách v 17. století, že podal sytý obraz celé této doby a při tom zachoval všude slušnou střízlivost, nejsa slepým ani k přehmatům katolíků.¹⁾ Podobně oceňovali vzácnou Tenorovu nestranost a objektivnost i kritikové pozdějších prací a ještě v nekrologu „Časopisu Matice mor.“ píše jeho redaktor O. Odložilík: „Tenora měl vlastnosti potřebné každému vědeckému pracovníku, vytrvalost a značnou střízlivost v soudech.“²⁾ Že se po jeho důkazech některá katolická osobnost nebo některá událost objevila v jasnějším světle, než jak se na ni pohlíželo dosud, nebylo v tom nějaké katolické „zabarvení“ nebo docela „tendence katolická“, nýbrž zase jen historická pravda, za niž autor ručil svou poctivou prací i svou přímou, čistou povahou.

1) Čas. Mat. mor. 1899, 199—201.

2) Čas. Mat. mor. 1937, 121.

Že Jan Tenora zpracovával svůj materiál také metodicky správně, postihli zajisté již při jeho počátečních studiích z bohosloveckých a kněžských let redaktoři vážených časopisů, kteří je ochotně přijímali a otiskovali. A byli mezi nimi i zkušení historikové a literáti, jako prof. Ant. Rezek („Sborník hist.“), Jos. Emler („Čas. Čes. musea“), dr. P. Vychodil („Hlídka lit.“), dr. Fr. Krásl („Blahověst“), Čeněk Zíbrt („Český lid“), F. Schulz („Zlatá Praha“), Vlad. Šťastný („Obzor“) a j. Časem se ovšem jeho pracovní metody ještě zdomakovaly, pilným studiem odborných spisů domácích i cizích, jež recensoval, osvojil si nevšední znalost i pomocných věd historických a nadán při tom vrozeným smyslem pro reálnost, dalek všeliké romantiky, libující si leckdy v přehánění i výmyslech, dovedl také kriticky hodnotiti nalezené dokumenty a správně jich používat.

Tyto nepopiratelné přednosti vědeckého pracovníka otevřely také v posledních letech jeho studiím cestu i do pražských odborných revuí. A že dovedl psátí prostým, každému přístupným slohem, uplatnil dobře výsledky svého archivního badání i v denním tisku pro poučení nejširších vrstev.

Většina vědeckých prací Tenorových z doby jeho mužného a zralého věku zůstane nadlouho bohatým a spolehlivým zdrojem pro všechny, kdo budou chtítí dále pracovat o poznání naší minulosti v oboru náboženském, kulturním, politickém i hospodářsko-sociálním. Snad budoucnost teprve spravedlivě uzná, co vhodně připomenul nedávno¹⁾ náš přední badatel o literárním

¹⁾ Den, 6. února 1938, v čl. „Jan Tenora a barok“.

baroku, spisovatel Vilém Bitnar: že Tenora vedle Pekaře a již před ním vykonal velkou pr ů k o p n i c k o u práci o probadání barokové epo- chy, již se právě dnes věnuje tak velká pozornost.

STAROSTOU DĚDICTVÍ SV. CYRILA A METODĚJE.

Brzy poté, kdy přišel Jan Tenora na odpočinek do Brna, vzdal se čtvrtý starosta Dědictví CM dr. Josef Pospíšil svého úřadu. Vedlo ho k tomu vedle churavosti zvláště vědomí, že Dědictví po- třebuje pevné ruky, jež by vyvedla spolek z těž- kých nesnází, způsobených změněnými hospo- dářskými poměry po válce i vnitřními finančními potížemi. Bylo jen přirozeno, že při volbě nového starosty (dne 28. dubna 1925) byl zvolen jedno- myslně věhlasný již církevní historik, známý svou klidnou, rozvážnou povahou, jemnou ve společenském styku, ale také vždy pevnou a přímou.

Nový starosta nezklamal očekávání, jak bylo již podrobněji vylíčeno v Dějinách DCM (str. 270 a d.): svou obezřelostí a energií za účinné po- moci jednotlivých členů výboru zachránil Dědictví od hrozící pohromy a upevnil je zase vniterně i hospodářsky, takže mohlo zase pravidelně vy- dávat knižní podíly.

Na hospodářské posílení Dědictví a tím i pod- poru katolické literatury pamatoval ještě před smrtí: podobně jako dříve Jan Vyhlídal odkázal mu větší částku jako základ „Tenorova fondu“.

Aby v širší veřejnosti probudil a oživil zájem o Dědictví, vykonal to, čeho se neodvážil žádný z jeho velkých předchůdců: dal podnět a úsilně se staral, aby byly zevrubně vypsány a také důstojně vydány právě zmíněné Dějiny DCM. Nebál se značného nákladu na objemnou knihu s četnými původními vyobrazeními, neboť i jako historik věděl, jakou cenu pro literární a kulturní dějiny národního probuzení na Moravě budou mít mnohé zprávy a dokumenty, utajené dosud jen ve spolkových protokolech.

A také zde projevil svou pravdymilovnost a objektivnost: ponechal autoru úplnou volnost i tam, kde se musil dotknouti nešťastné události ve finanční správě, a žádal jen, aby v líčení současné doby psal jako dříve „stručně a střízlivě“. A když ovšem autor pro úplnost nemohl zcela pominouti vylíčení dosavadní činnosti Tenorovy, poznamenal starosta skromně: „... Jen u mne, myslím, je trochu moc pěkných slov a nezasluhují toho.“¹⁾

„Dějiny“ měly ukázati dnešním čtenářům práci Dědictví za uplynulých 80 let. Tohoto památného výročí vzpomněl starosta slavnostní schůzí výboru dne 27. října 1930. Ve své řeči vzpomněl s velikou úctou zakladatelů i všech dosavadních pracovníků a vytkl úkoly spolku v nové době. Pro veřejnost pak byla uspořádána (dne 29. listopadu 1932) slavnostní akademie v sále Nového domova a při ní první toho druhu výstavka všech Dědictvím dosud vydaných publikací i jiných zachovaných památek. Akademii, velmi hojně

¹⁾ V dopise ze dne 3. dubna 1932.

navštívenou brněnským kněžstvem s biskupem dr. Jos. Kupkou v čele, bohoslovci i laiky, zahájil Jan Tenora vhodným proslovem.

Jako starosta Dědictví a zároveň jako význačný církevní historik i pamětník žáků Sušilových byl také jindy zván k slavnostním, přednáškovým projevům a jen právě láska a úcta k moravským kněžským buditelům jej pohnula, že výjimečně překonával svou nechuť k veřejnému vystupování.

Tak r. 1926 požádala ho Družina literární a umělecká, aby při její valné schůzi na Velehradě promluvil k oslavě stého výročí narozenin cyrilometodějského pěvce Jana Soukopa, svého prvního faráře. Odpověděl dopisem, který plně charakterizuje Jana Tenoru:

„Návrh Váš, aby letos pamatovalo se oslavou na Jana Soukopa na Velehradě, zajisté každý schváliti musí: promluví tu vděčná památka. A taková čestná vzpomínka bude ke cti celé Družině i všem účastníkům. Ale žádost Vaše, abych já tam přednášku o Soukopovi měl, uvádí mne do rozpaků. Nikdy jsem se do veřejnosti nedral, schůzkám jsem se raději vyhýbal a nejmilejším mi bylo zůstávati stranou. Než miníte-li, abych tenkrát ze své osamělosti vystoupil, učiním tak a vezmu onu přednášku na sebe, ovšem budu-li zdrav“¹⁾

Oslava se konala dne 31. srpna 1926 ve Slovanském sále jako závěr obvyklé velehradské akademie bohoslovců, kteří tak měli vzácnou jistě příležitost vyslechnouti jeden z nemnohých ve-

¹⁾ V dopise ze dne 11. června 1926.

řejných projevů Tenorových o milované osobnosti básníka velehradské mešní písně „Ejhle, oltář Hospodinův září . . .“

Po devíti letech (na podzim 1935) znovu pak jej pozvali brněnští bohoslovci k přednášce při pěkné výstavce, která v četných zachovaných památkách, dokumentech i diagramech zachycovala rozvoj národního ruchu v brněnském alumnátě. Vždy střízlivý historik našel tu jímavá slova, když s láskou vzpomínal svých studií ve staré alumnátní budově, svých učitelů, druhů a přátel z družiny Sušilovy a zvláště cyrilometodějské myšlenky, která zúrodňovala i jeho vlastní vědeckou činnost.

Táž snaha, aby byla současné veřejnosti po zásluze připomenuta činnost našich buditelů, vedla Jana Tenora, že se jako starosta Dědictví pilně účastňoval přípravných prací k výstavě národního obrození, kterou chystalo — ale pak neuskutečnilo — město Brno.

Zvláště pietně staral se Jan Tenora o důstojnou úpravu hrobů bývalých starostů DCM, Frant. Sušila, Matěje Procházky a Vladimíra Šťastného. Aby pak byly zajištěny i pro budoucnost, vymohl zvláštní žádostí od města Brna, že hroby těchto vynikajících národních buditelů byly prohlášeny za hroby čestné a přijaty do správy města. Sám pak vlastním nákladem r. 1928 zakoupil pro sebe a dal důstojně upravit hrob jiného zasloužilého člena výboru a tichého kněžského pracovníka Jakuba Procházky, profesora katechetiky v Brně (1818—1893). Hrob měl již býti zrušen a tak s ním zachránil Tenora i památku skoro úplně již

zapomenutého kněze-spisovatele z družiny Sušilovy.

Hrob nečekal dlouho na svého nového majitele.

TICHÝ ODCHOD „ČLOVĚKA BOŽÍHO“.

Tak nazval Jana Tenoru jeho věrný přítel a vrstevník dr. Pavel Vychodil, do jehož „Hlídky“ za půl století uložil nejvíce svých studií, posudků i menších referátů.

A tak ho nazvali aspoň v duchu i nesčetní chudí, s nimiž se v Brně dělil o své skromné příjmy, a zvláště katoličtí studenti, které podporoval a jejichž „Sušilově koleji“ odkázal také svou knihovnu.

Zůstal i v Brně takovým, jako byl po celý život. Skromný a nenáročný, nehledal poct a vyznamenání a bránil se, pokud jen mohl, i všem oslavám různých životních výročí. Nebyl na př. rád, když se psalo v novinách o jeho sedmdesátinách (1933), a svého kněžského jubilea (1935) v tichosti vzpomněl u svého bratra-arcikněze Richarda v Náměšti, v jehož faře s bohatou knihovnou častěji hledal v letních měsících osvěžení i klidu ku práci. Více než jiné pocty ho potěšilo uznání jeho prvních farníků z jihlavských hor: obec Růžená zvolila ho svým čestným občanem.

V září r. 1936 vážně onemocněl a uchýlil se do nemocnice na Žlutý kopec. I tam vzpomínal velmi často na své nezcela dokončené velké dílo „Statek sv. Petra“ a doufal, že mu bude možno zpracovati ještě připravený materiál posledních kapitol a

přehlédnouti celý spis. Odevzdal se však úplně do vůle Boží a ošetřován pečlivě milosrdnými sestrami sv. Františka připravoval se zvolna k odchodu denním sv. přijímáním. Posílen pak i posledním pomazáním, zemřel klidně v úterý dne 1. prosince 1936. V pátek dne 4. prosince dopoledne byl pak uložen na brněnském Ústředním hřbitově do hrobu Jakuba Procházky, jak si jej před 8 lety připravil. Velká účast na pohřbu a projevy novin i odborných časopisů ukázaly i širší veřejnosti, kdo odešel v zesnulém Janu Tenorovi:

Nejen životními daty, ale celým svým duchem cyrilometodějský kněz řádu Sušilova; z jeho odkazu od přímých jeho žáků převzal hlavně krásnou službu vědecké historické pravdě: ji hledal vytrvale v prachu archivů a knihoven, o ní svědčil svým neúnavným perem a svými spisy předal ji budoucím.

PŘEHLED KNIŽNĚ VYDANÝCH SPISŮ JANA TENORY.

1. *Dějiny městečka Kunštátu.* Brno 1885.
2. *Války husitské a zhouba naší vlasti Čech a Moravy.* Brno 1894.
3. *Život sluhy Božího P. Martina Středy z Tovaryšstva Ježíšova.* Brno 1898.
4. *Kunštátský okres.* Brno 1903.
5. *František kard. Dietrichštejn. Jeho mládí, volba a začátek biskupství.* Brno 1906.
6. *Okres bystrický nad Pernštýnem.* Brno 1907.
7. *Z paměti města Bystřice nad Pernštejnem.* Brno 1909.
8. *Apologie kard. Dietrichštejna z r. 1609.* Brno 1909.
9. *První zánik cistercienského kláštera ve Žďáře r. 1614.* Brno 1912.
10. *Účast kard. Dietrichštejna za boje mezi arciknížetem Matyášem a Rudolfem II.* Brno 1917.
11. *Bl. Jan Sarkander.* Olomouc 1920.
12. *Rok 1848 na Novohvězdlicku.* Brno 1926.
13. *K dějinám Brna v nejstarší době.* Brno 1928.
14. *Kathedrální kostel sv. Petra a Pavla v Brně.* Brno 1930.
15. *Padesát let Cyrillo-Methodějské záložny v Brně.* Brno 1932.
16. *Statek sv. Petra v Brně. Díl I. do r. 1757.* Brno 1934.
17. *Zábrdovice. Vzpomínka na klášter a průvodce kostelem.* Brno 1935.
18. *Statek sv. Petra v Brně. Díl II. Od r. 1758 až 1848.* Brno 1937.

O JANU TENOROVÍ DOSUD PSALI:

- Ignát Zháněl, *P. Jan Tenora*. Náš Domov 1913, 97.
- Anonym, *Kanovník Jan Tenora šedesátníkem*. Občanské noviny 7. II. 1923.
- Vilém Bitnar, *Rod Tenorův*. Den 27. VI. 1925.
- Em. Masák, *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje* (1932), 269.
- Dr. Fr. Hrubý, *P. Jan Tenora zemřel*. Lid. noviny 2. XII. 1936.
- Adolf E. Vašek, *V paměť P. Jana Tenory*. Moravské noviny 3. XII. 1936.
- Dr. Rud. Wierer, *Vědecké životní dílo P. Jana Tenory*. Den 3. XII. 1936.
- Dr. Josef Jančík, *Na paměť vldp. kanovníka Jana Tenory*. Den 4. XII. 1936.
- Dr. Josef Pelikán, *Jan Tenora*. Časopis Společnosti přátel starožitností čsl. v Praze 1937, 29.
- O. Odložilík, *Nekrolog*. Čas. Matice mor. 1937, 121.
- Vilém Bitnar, *Jan Tenora a barok*. Den 6. II. 1938.
- Dr. Pavel Vychodil, *Poznámky k poslednímu spisu*. Hlídka 1938, 21.

PŘEHLED OBSAHU:

Na studiích v Brně	5
Prvotiny vědecké práce	6
Kněžská životní dráha	9
Studie historicky místopisné, národopisné a sociálně-hospodářské	10
Studie z moravských církevních dějin XVII. věku	15
Vědecký význam literárního díla Tenorova	18
Starostou Dědictví sv. Cyrila a Metoděje	22
Tichý odchod „člověka božího“	26
Přehled knižně vydaných spisů Jana Tenory	28

Emanuel Masák: JAN TENORA.
Životopis a přehled literárního
díla. Vydalo Dědictví sv. Cyrila
a Metoděje v Brně jako přílohu
k podílu č. 105 na rok 1938.
Vytiskla Občanská tiskárna v Brně
v únoru 1938.